

Spis treści

WSTĘP	13
Rozdział 1	
PORZĄDEK LIBERALNO-KONSTYTUCYJNY Z LOTU PTAKA – MAPA ZALEŻNOŚCI KSZTAŁTUJĄCYCH JEGO DYNAMIKĘ	25
Demokracja w perspektywie historycznej – trójkąt porządku politycznego ...	27
Brzegowe typy idealne porządku politycznego – typ totalitarny i liberalno-konstytucyjny	33
Typ totalitarny	36
Typ liberalno-konstytucyjny	38
Typ liberalno-konstytucyjny – sytuacje nadzwyczajne	40
Globalizacja a problem porządku politycznego	42
Obserwacja podsumowująca	45
Rozdział 2	
PREDYKATY PORZĄDKU LIBERALNO-KONSTYTUCYJNEGO – PODSTAWOWE WŁASNOŚCI	47
Rządy prawa, konstytucja i trójpodział władzy	49
Gospodarka rynkowa a państwo – więź współzależności	51
Rynek a rządy przedstawicielskie	55
Typ totalitarny a liberalno-konstytucyjny	57
Państwo i gospodarka – warunki niezbędne dla społecznej kontroli	59
Podsumowanie – warunki <i>de minima</i> porządku liberalno-konstytucyjnego ...	63
Rozdział 3	
INSTYTUCJE PORZĄDKU LIBERALNO-KONSTYTUCYJNEGO – ELEMENTY INŻYNIERII KONSTYTUCYJNEJ	65
Wolność jednostki, rządy prawa, ustroj państwa – inżynieria konstytucyjna	66
Konstytucja ładu politycznego – menu ustrojowych rozstrzygnięć	70
Typy rządów – parlamentarne, prezydenckie i półprezydenckie	71
Systemy wyborcze	73

Rządy federalne i unitarne – znaczenie samorządności	82
Zastrzeżenie	84
Dygresja – szanse wyłonienia się ustroju liberalnego konstytucyjnego w wyniku załamania się ustroju autorytarnego lub totalitarnego	85
Rozdział 4	
LIBERALIZM KONSTYTUCYJNY A INSTYTUCJA OBYWATELA	91
Racjonalna jednostka w świecie instytucji społecznych i ustrojowych	94
Poziom pierwszy	95
Poziom drugi	96
Poziom trzeci	99
Formowanie się instytucji obywatela w świecie współczesnym	100
Obywatel – przypadek historyczny czy efekt świadomego projektu ustrojowego?	104
Rozdział 5	
WEWNĘTRZNE WYZWANIA DLA PORZĄDKU LIBERALNO- -KONSTYTUCYJNEGO	109
Autorytarny populizm – chwilowe zakłócenie „właściwej” trajektorii rozwojowej? – Pippa Norris i Ronald Inglehart	110
Rozkład niepisanych reguł gry jako zagrożenie dla ustroju liberalno- -konstytucyjnego – Steven Levitsky i Daniel Ziblatt	117
A. „Demokracje tam działały najlepiej i przetrwały najdłużej, gdzie konstytucje znajdowały wsparcie w nieformalnych normach demokratycznych”	119
B. „Cztery sygnały ostrzegawcze pozwalające wykryć autorytarnych polityków”	121
Liberalizm w konflikcie z demokracją – Yascha Mounk	124
Od liberalnej demokracji do praw bez demokracji i demokracji bez praw	128
Instytucja obywatela w rozwoju ustroju liberalno-konstytucyjnego	131
Tyrania większości vs. tyrania mniejszości	134
Egalitaryzm a instytucja obywatela	140
Modernizm i obalanie kulturowych tabu	142
Kultura polityczna, radykalny egalitaryzm i ład społeczny	144
Kryzys hierarchii jako element kryzysu liberalnej demokracji	146
Postmodernizm – terrorizm intelektualny	150
Ostatnia rewolucja technologiczna a społeczeństwo obywatelskie	159
Państwo narodowe, globalizacja, konflikty światowe	162

Rozdział 6

ŹRÓDŁA PAŃSTWA ADMINISTRACYJNEGO – ZAGROŻENIE CZY STABILIZATOR PORZĄDKU LIBERALNO-KONSTYTUCYJNEGO?

Nowoczesna administracja – podłoże historyczne	170
Biurokracja patrymonialna	171
Feudalizm jako podstawa wyjściowa modernizacji administracji państwowej	173
Charakterystyki administracji w porządku liberalno-konstytucyjnym	174
Związki między polityką a administracją – zagrożenia funkcji nadzoru	175
Demokracja a biurokracja	176
Polityczna kontrola administracji państwowej – determinanty	181
Przesłanki pojawienia się „państwa administracyjnego” – implikacje dla porządku instytucjonalnego	182
Administracja państwowa a społeczeństwo obywatelskie	185
Obserwacja podsumowująca	186

Rozdział 7

OLIGARCHIZACJA RZĄDÓW – KLASA RZĄDZĄCA GAETANO MOSKI A „SPIŻOWE PRAWO OLIGARCHII” ROBERTA MICHELSA

Gaetano Mosca – teoria klasy rządzącej	191
Roberta Michelsa „spiżowe prawo oligarchii”	200
Międzynarodowy Związek Drukarzy (ITU) – dlaczego „spiżowe prawo” nie zadziało?	201
Teoria Gaetano Moski a badania nad ITU	206
Uwaga podsumowująca	207

Rozdział 8

PORZĄDEK LIBERALNO-KONSTYTUCYJNY, OLIGARCHIZACJA A ROZWÓJ GOSPODARCZY – REFLEKSJE NA TLE TEORII ACEMOĞLU I ROBINSONA

Państwo a gospodarka – cechy instytucjonalne warunkujące klęskę lub sukces	210
Charakterystyki instytucjonalne – włączające vs. wyłączające	212
Poziom rozwoju a charakterystyki instytucjonalne – problem przejścia do instytucji włączających	214
Determinanty ewolucji instytucjonalnej	216
Wielowymiarowość związków polityka–gospodarka	219
Punkty zwrotne – adaptacja instytucjonalna	227
Klasa rządząca, oligarchia, włączanie i wyłączanie instytucjonalne	230

Rozdział 9

ZARYS EWOLUCJI PORZĄDKU LIBERALNO-KONSTYTUCYJNEGO – OD REWOLUCJI PRZEMYSŁOWEJ DO DIGITALNO-INTERNETOWEJ

Punkty zwrotne ewolucji porządku liberalno-konstytucyjnego	238
Wyłanianie się podstaw nowoczesności (1777–1914)	241
Transformacje – gospodarcza, demograficzna, urbanizacyjna	242
Specyfika interakcji wierzchołków trójkąta porządku liberalno-konstytucyjnego	246
Rosnąca partycypacja – obywatel a polityka	248
Ingerencja państwa w gospodarkę – od samosterowania do pierwszych form instytucjonalnych	249
Warunek równowagi „trójkąta” porządku liberalno-konstytucyjnego XIX w.	252
Etatyzacja i akceleracja zmian w społeczeństwie i gospodarce. 1918–1991	253
Postęp techniczny – wpływ na relacje społeczeństwo–gospodarka–państwo	254
Zmiany w otoczeniu zewnętrznym – polityzacja gospodarki w skali świata	255
Słabnąca dynamika gospodarcza państw porządku liberalno-konstytucyjnego?	261
Efekty polityki taniego pieniądza – w kierunku oligarchii?	266
Rosnąca polityzacja sfery gospodarki – państwo a gospodarka	270
Państwo – ekspansja kosztem instytucji społeczeństwa obywatelskiego	275
Instytucjonalizacja stagflacji?	277
Obserwacja podsumowująca	281

Rozdział 10

REWOLUCJA CYFROWO-INTERNETOWA – WYZWANIE DLA EWOLUCJI PORZĄDKU LIBERALNO-KONSTYTUCYJNEGO

„Podbrzusze” – infrastruktura cyfrowo-internetowa	288
Gospodarka rewolucji cyfrowo-internetowej	295
Przetwarzanie informacji źródłem bogactwa – przesunięcie w kierunku gospodarki wiedzointensywnej	296
Nowe nośniki globalizacji – Internet, mikroprocesor i inteligentny telefon komórkowy	302
Koncentracja siły rynkowej – Big Tech i konkurencja	306
Obserwacja podsumowująca	311
Spółeczeństwo – nowe możliwości, ale i zagrożenia dla swobód obywatelskich	312
Niebezpieczne związki – Big Tech i „Big Państwo”?	316
Oligarchia Big Tech – źródła władzy – finanse i informacja	316
Państwo – nowe potężne narzędzia potencjalnej kontroli	324

Subsumpcja Big Tech (i społeczeństwa) – model chiński	327
I. Pełna kontrola państwa nad działalnością firm informatyczno- -digitalnych	327
II. Wielka Zapora Sieciowa (Great Firewall)	328
III. Centralizacja informacji gromadzonych przez firmy dostarczające sieci społecznościowe	328
Refleksja podsumowująca	330
Żółte światło – pandemia i dyktatorskie impulsy	331

Rozdział II

CHINY – ZEWNĘTRZNE WYZWANIE DLA PORZĄDKU LIBERALNO- -KONSTITUCYJNEGO

Pojawienia się i rozpad drugiego bieguna świata	343
Fiasco transformacji Rosji a sukces Chin – odmienność cyklu życia ustroju totalitarnego	344
Niespełniona obietnica wzrostu gospodarczego	346
Sześć lekcji z rozpadu komunizmu dla pretendenta do roli hegemonu ...	349
Wzrost gospodarczy – korzystanie z globalizacji pod dyktando Chin	354
Dynamika wzrostu – zmiana w hierarchii gospodarki światowej	357
Strategia „pasażera na gapę” – jak Chiny korzystały z międzynarodowych instytucji gospodarczych bez podporządkowania się ich regułom	362
Rola USA w awansie Chin do pozycji pretendenta pozycji hegemonu	369
Chiny jako mocarstwo – implikacje dla porządku światowego	374
Zamiast konkluzji	382

POSŁOWIE	385
-----------------------	------------

BIBLIOGRAFIA	403
---------------------------	------------

SPIS TABEL I RYSUNKÓW	435
------------------------------------	------------

INDEKS OSOBOWY	437
-----------------------------	------------

SUMMARY	445
----------------------	------------